

УДК 341.171: 341.217(4)

Костюченко Я.М.*

ПРИНЦИП ПОЛІТИЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Основні принципи Порядку денного асоціації полягають в політичній асоціації та економічній інтеграції й спільної участі, спільної відповідальності та спільної оцінки. Автором доведено, що формула відносин на основі «політичної асоціації та економічної інтеграції» є новою у зовнішньополітичній практиці Євросоюзу у його відносинах з третіми країнами. Проаналізована історія закріплення даного принципу в двосторонніх відносинах між Україною та ЄС та доведення його існування в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Ключові слова: асоціація, Європейський Союз, Україна, зона вільної торгівлі, економічна інтеграція.

The Association Agenda has a number of basic principles and among them - the principle of political association, economic integration and joint participation, shared responsibility and joint evaluation. The author makes an attempt to prove that the formula of the relations on the basis of «political association and economic integration» is the new practice in the EU foreign relations. This article analyzes the history of establishment of this principle in bilateral relations of Ukraine and the EU and proves its existence in the Association Agreement between Ukraine and the EU.

Keywords: Association, European Union, Ukraine, free trade area, economic integration.

Основные принципы Повестки дня ассоциации заключаются в политической ассоциации и экономической интеграции и совместного участия, общей ответственности и общей оценки. Автором доказано, что формула отношений на основе « политической ассоциации и экономической интеграции» является новой во внешнеполитической практике Евросоюза в его отношениях с третьими странами. Проанализирована история закрепление данного принципа в двусторонних отношениях между Украиной и ЕС и доказано его существования в Соглашении об ассоциации между Украиной и ЕС.

Ключевые слова: ассоциация, Европейский Союз, Украина, зона свободной торговли, экономическая интеграция.

На сьогоднішній день Україна, користуючись вигідним геополітичним становищем в світі, має величезні можливості налагодження відносин з європейським інтеграційним об'єднанням. Починаючи з 2008 року, з приєднання до Світової Організації Торгівлі (СОТ), офіційного започаткування переговорного процесу з Євросоюзом щодо укладання угоди про асоціацію, розпочався підготовчий етап перед вступом на першу стадію євро-

* кандидат юридичних наук, головний юрист Джей Ем Пі Україна.

пейської економічної інтеграції – зони вільної торгівлі. Темі правового забезпечення європейської інтеграції України присвячено чимало наукових досліджень в Україні. Серед основних можна виділити праці В. Муравйова, О. Шпакович, І. Березовської, Н. Мушак, К. Смирнової, З. Макаруха т. ін. [1-6]. На сьогоднішній день започаткований новий принцип двосторонніх відносин, який пов'язаний із підготовкою нашої країни до нового інтеграційного етапу.

Із підписанням Порядку денного асоціації 2009 року (ПДА) [7] та прийняттях ряду внутрішніх нормативних актів України був започаткований новий принцип у двосторонніх відносинах сторін – принцип політичної асоціації та економічної інтеграції. Виділенню та дослідженню цього принципу приділена незначна увага дослідників, не дивлячись на те, що тема інтеграції України до Європейського Союзу не є новою, однак залишається актуальною, особливо в процесі майбутнього підписання та вступу в силу Угоди про асоціацію.

Варто відзначити, що на момент початку переговорів між Україною та Європейським Союзом про укладання угоди про асоціацію принцип політичної асоціації та економічної інтеграції не був притаманний практиці ЄС. Всі укладені угоди про асоціацію можна умовно згрупувати в основні «покоління», від підготовчого етапу до вступу в ЄС до відносин асоціації на основі зон вільної торгівлі з метою розбудови двосторонніх торговельних відносин. Вперше цей принцип був започаткований в двосторонньому рекомендаційному документі – Порядку денному асоціації, ухваленому 8 червня 2009 року на засіданні Ради з питань співробітництва. Основні принципи цього документу полягають в політичній асоціації та економічній інтеграції й спільної участі, спільної відповідальності та спільної оцінки.

Варто відзначити, що формула відносин на основі «політичної асоціації та економічної інтеграції» є новою у зовнішньополітичній практиці Євросоюзу у його відносинах з третіми країнами. Таке формулювання у Порядку денному асоціації було включено за пропозицією України, яка офіційно проголосила цей принцип у Постанові Верховної Ради України «Про Заяву ВРУ «Про започаткування переговорів між Україною та ЄС щодо укладання нового базового договору» від 22 лютого 2007 року [8].

Порядком денним асоціації 2009 року закріплено підготовчий етап перед запровадженням асоціації між Україною та Європейським Союзом, яка заснована на зоні вільної торгівлі. Документом чітко визначені правові підстави щодо укладання угоди про асоціацію (кол. ст. 310 Договору про заснування ЄС, ст. 217 Лісабонського договору про функціонування Євросоюзу) та акти, якими визначено цю правову підставу (саміт Україна – ЄС, Париж, 9.9.2008). Також документом закріплено принцип політичної асоціації та економічної інтеграції, який стає визначальним з точки зору подальшого крокування на етапах європейської інтеграції.

Виокремлення економічної інтеграції від політичної асоціації, на наш погляд, є штучним і тільки вносить плутанину, спровоковану позицією української сторони, в основі якої лежить політична кон'юнктура, у визначення нових рамок відносин України з ЄС. Справа в тому, що серед західних концепцій розвитку інтеграції одним з найбільш впливових залишається поділ процесу економічної інтеграції на стадії, кожна з яких має відповідні ознаки і передбачає подальше її поглиблення і поширення на нові сфери. Така теорія рівнів детально аналізувалася в першому розділі даного дисертаційного дослідження. Нагадаємо, що до таких стадій відносяться зона вільної торгівлі (ЗВТ), митний союз, спільний ринок, економічний союз та повна інтеграція. Інтеграція починається зі створення ЗВТ. Підписання угоди про асоціацію з ЄС, складовою якої є створення ЗВТ, оз-

начатиме перехід до першої стадії інтеграції України у Європейський союз. Оскільки інтеграція є складовою асоціації, втрачає сенс говорити окремо про економічну інтеграцію і політичну асоціацію в межах однієї угоди. Такий поділ був би виправданим, якщо б йшлося про дві різні угоди. Позиція ЄС ґрунтується на недоцільності підписання двох окремих угод, що відповідає існуючій договірній практиці Союзу. Позиція України з даному сенсі виправдовується політизацією процесу інтеграції. Оскільки ПДА є спільним документом, то в ньому певним чином знайшла своє віддзеркалення позиція обох сторін. Таким чином, ще раз аргументується той факт, що ПДА є документом «перед інтеграційного» характеру перед переходом Україною на перший рівень європейської економічної інтеграції.

Порядок денний асоціації 2009 року має в своїй основі власні принципи та інструменти реалізації, що визначені в розділі II. Такими фундаментальними принципами є принцип політичної асоціації та економічної інтеграції, запроваджений вперше в зовнішньополітичній практиці Євросоюзу; наближення до мети, яка полягає в підготовці до наближення до асоціації та прискорення цього процесу (виконанням даного принципу є можливість оновлення Порядку денного асоціації, включаючи можливість додавання новий пріоритетів, внесення змін до існуючих або їх оновлення у будь-який час у разі необхідності за згодою між Україною та Євросоюзом); принцип прозорості, відповідальності та всеохоплюваності, що означає спільну відповідальність за досягнення завдань, визначених в Порядку денному асоціації; принцип спільної відповідальності, який полягає в тому, що до імплементації Порядку денного асоціації залучені обидві сторони у рівній частині; досягнення істотних результатів шляхом ефективної імплементації практичних заходів означає, що Порядок денний асоціації спрямований на досягнення конкретних результатів шляхом прогресивної імплементації практичних і конкретних передбачених в ньому заходів; послідовність та обґрунтованість заходів імплементації за допомогою політичних, технічних і фінансових засобів; поетапна імплементація, тобто виконання заходів з метою виконання пріоритетів Порядку денного шляхом встановлення фаз імплементації, що фактично підтверджує «різношвидкісну» інтеграцію; принцип спільного оцінювання, що передбачає те, що імплементація Порядку денного асоціації буде предметом щорічного звітування, моніторингу та оцінювання; принцип незалежності проведення переговорів щодо укладання угоди про асоціацію.

Порядок денний асоціації 2009 року містить перелік засобів його імплементації, зокрема, допомога Євросоюзу шляхом обміну досвідом та технічної допомоги, надання досягнень в сфері належного управління та ноу-хау, поширення інформації та підтримки в сфері зміцнення інституційної структури, поради щодо гармонізації з *acquis*, започаткування діалогу в окремих секторах.

На виконання завдань, викладених в Порядку денному асоціації, створюється власний інституційний механізм його імплементації. Цей інституційний механізм складається із Спільного комітету на рівні вищих посадових осіб сторін (розділ 9 та розділ 1 частини III документу). Документом визначено, що Спільний Комітет, засідаючи на регулярній основі, мінімум один раз на рік, визначає подальші пріоритети виконання Порядку денного асоціації та уповноважений вносити зміни до даного документу. Планом дій Україна – Євросоюз 2005 року було передбачено, що його виконання лежить в компетенції інституційного механізму, створеного на основі Угоди про партнерство та співробітництво. На відміну від Плану дій Порядок денний асоціації виходить за межі інституційного механізму УПС та створює необхідні умови для запровадження нового інституційного механізму перед укладанням угоди про асоціацію. Визначено, що механізм Спільного комітету буде віддзеркалений у фінальних заходах щодо підготовки угоди про асоціацію.

Як визначено у частині II Порядку денного асоціації, після набуття чинності Тимчасовою угодою до вступу в силу угоди про асоціацію, положення Порядку денного мають бути переглянуті. А саме пріоритети в торгівлі та регуляторного співробітництва будуть визначені після завершення переговорів про Угоду про асоціацію.

Зазначимо, що саме цей принцип залишився основним пріоритетним в оновленому Порядку денному асоціації, прийнятому Радою з питань співробітництва 24 червня 2013 року.

Варто відмітити, що принцип політичної асоціації та економічної інтеграції знайшов своє втілення в проекті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [9]. В преамбулі декілька разів зазначається посилання на даний принцип.

По-перше, зазначається, що сторони визнають побудову «політичної асоціації та економічної інтеграції», яка «залежатиме від прогресу виконання ними положень даної Угоди ...».

По-друге, сторони відмічають, що «процес реформ та адаптації законодавства України ... сприятиме поступовій економічній інтеграції та поглибленню політичної асоціації». В розділі Угоди про політичний діалог наголошується, що однією з ціллю політичного діалогу є «поглиблення політичної асоціації та зміцнення політико – безпечної конвергенції та ефективності» (ст. 4 п. 2 Угоди).

Отже, на підставі проведеного аналізу можна прийти до висновку, що принцип політичної асоціації та економічної інтеграції, який був запропонований українською стороною в ході переговорного процесу щодо укладання угоди про асоціацію стає головним принципом переходу України на перший інтеграційний рівень – на етап створення зони вільної торгівлі.

Список використаних джерел

1. Муравйов В. І. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. І. Муравйов, Н. Мушак // Віче, 2013. – № 8. – С. 12-18.
2. Муравйов В. І. Правові засади створення зон вільної торгівлі між Європейським Співтовариством і третіми країнами: порівняльна характеристика / В. І.Муравйов // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Зб. статей [за ред. Ю. С. Шемшученка, Л. В. Губерського, І. С. Гриценка; упор. О. В. Кресін]. – К.: Логос, 2009. – С. 629-635.
3. Шпакович О. Правові засади співробітництва України з Євросоюзом / О. Шпакович // Віче. – 2006. – № 19/20. – С. 17-19.
4. Смирнова К. В. Трансформація Європейської політики сусідства у Східне партнерство – наслідки та перспективи для України / К. В. Смирнова // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Зб. статей [за ред. Ю. С. Шемшученка, Л. В. Губерського, І. С. Гриценка; упор. О. В. Кресін]. – К.: Логос, 2009. – С. 664-667.
5. Березовская И. Правовые аспекты нового усиленного соглашения Украины с Евросоюзом / И. Березовская // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наукових праць. – Вип. 77. – Ч. II (у 2 т.). – К.: Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2008. – С. 120-124.
6. Макаруха З. Відносини Україна-Європейський Союз: від партнерства до асоціації та економічної інтеграції / З. Макаруха // Право України. – 2013. – № 6. – С. 51-58.

7. Порядок денний асоціації між Україною та Європейським Союзом, затверджений на засіданні Ради з питань співробітництва від 8 червня 2009 року [Електронний ресурс]. – // UE-UA 1056/2/09 REV 2 – 38 с. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/external_relations/ukraine/docs/2010_eu_ukraine_association_agenda_en.pdf. – Заголовок з екрану.
8. Про Заяву Верховної Ради України «Про започаткування переговорів між Україною та ЄС щодо укладення нового базового договору: постанова Верховної Ради України від 22.02.2007 №684-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – №16. – Ст. 223.
9. Проект Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та його державами-членами [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535. – Заголовок з екрану.